

Muhulane

Nr 8 (418)

August 2024 (lõikuskuu)

Muhu leht

Teadaanne

Coop Liiva Konsumi **taara-punkt** on kaupluse laiendustööde tõttu **ajutiselt suletud 7.8.–1.11.2024**. Lähim taara-punkt asub Coop Orissaare Konsumis. Kauplus palub vabandust võimalike ebamugavuste pärast!

Täpsem teave Liiva Konsumi laienduse ja laiendustööde kohta järgmises Muhulase numbris.

Optometristi vastuvõtt

Muhu Maja II korrusel NÄED optika stuudios on võimalik nägemist kontrollida ja uusi prille ning päikeseprille osta ja tellida.

Kohapeal on lisaks valik silmatilkasid, prillipuhastusvahendeid, prillitoose jm aksessuaare.

Studio on avatud ja optometristi vastuvõtt toimuvad reedeti ja laupäeviti kell 10–18. Oled oodatud!

Aega on võimalik broneerida kodulehel www.naadoptika.com või kirjutades info@naadoptika.com või helistades +372 5801 7292, Hanna.

Taaslavastus

Pühapäeval, 4. augustil kl 13 taaslavastab Saaremaa Sõjavara Selts **Eemu tuuliku juures** 1941. a sündmused “Muhu vallutamise 1941”. Üritus on tasuta.

ISSN 1736-289X

9 771736 289007

Laste maleturniir

See maailm jääb püsima ainult tänu tänastele lastele, kes homme on täiskasvanud ja ühehommene räägivad oma lastelastele lugusid, kuidas nad Muhumaal maleturniiril osalesid. Ja pole see mingi udujutt, vaid päris mis päris. 2024. aasta 29. heinakuu päeval said Simistes kokku ümberkaudsete külade noored malehuvilised.

Idee autor ja peakorraldaja Margit on ühe tubli maletaja vanaema. Suur tänu Sulle!

Turniiri päeval selgus ootamatult, et oskajaid on palju rohkem ja varumänguna välja toodud kabet ei mänginudki keegi. Vaid vahepalaks oma vastast oodates.

Male on siiski tõsiseltvõetav mõttesport ja seda oli selgelt näha nende mängu süvenenud nägudest. Osales 12 last vanuses 7–16 aastat. Mäng toimus vabas õhus Simiste kiigeplatsi laudadel ja algas kerge vihmabina saatel, kuid lõppes juba selge suvetaeva all.

Kohtunikke polnud vaja, kuid oskajad täiskasvanud hoidsid põnevatel partiidel siiski silma peal. Jagasid tunnustust ja õpetus-

sõnu, kuid lubasid lastel endi eest võistelda.

Vabas vormis võistluse puhul on parim osa see, kui aju vajab turgutust, võetakse kõrvaltlaualt morssi ja mooruspuumarju või mõni amps šokolaadikooki.

Turniiri toetasid külade elanikud ja auhindadeks pani raamatupood www.vanaraamat.ee välja kolm kinkekaarti 10–30 euro väärtuses. Kõige noorem osaleja oli tubliks fortunaks ning kellele loosinõn ei naeratanud, said magusa üllatuse.

Suur tänu läheb Eesti Maleliidule, kes mängu toetas ja igale osalejale trükitud tänukirja saadab.

Suurim tänu kuulub siiski lastele, kes olid ja on valmis suvevaheajal ajusid registama ning ägedat mängulusti kogesid. Mina fotograafina nautisin kohalolu sama palju nagu nemadki! Õnneliku lõpulausena laste suust kõlama jäänud: “Järgmine aasta teeme jälle!” on parim tänu meile.

Maris Mägi

Maris Tammsalu “Ühe armastuse lugu”

Muhu juurtega orelkunstnik ja terapeut Maris Tammsalu esitles 16. juulil Hellamaa Külakeskuse saalis oma esimest luulekogu “Ühe armastuse lugu”.

Raamatuesitlusel olid oskuslikult kokku põimitud jutuvestmine, poeesia ja klaverimuusika, mille kooskõlast said kõigi kokkutulnute hinged ja meeled sügavalt puudutatud. Rohkelt kasutati võimalust autori pühendusega raamat enda lugemislauale soetada. “Ühe armastuse lugu” on jõudnud või varsti jõudmas ka

Muhu raamatukogude fondidesse.

Suur aitäh Maris Tammsalule imeilusate luuletuste ja hingepaitava muusika eest!

Tänuõnad rohkearvulisele publikule!

Anu Hellamaa Raamatukogust

Kohtume 2025!

Muhu laste ja muhulaste mängude korraldustiim annab teada, et mängud lõkkuvad edasi aastasse 2025. Tänavu toimuvad samal ajal Kuressaares 49. Eesti omavalitsuste suvemängud.

Orissaare postipunkt

Omniva sulges Orissaare postkontori. Alates **12. augustist** on postiteenused kättesaadavad uues postipunktis aadressil Kuivastu mnt 39A. Kolimise tõttu on postkontor suletud 9. augustini. Postipunkt on edaspidi **avatud esmaspäeval ja neljapäeval kl 9–15 ning kolmapäeval kl 12–18.**

Uues Muhu valla **arengukas** pakuvad vastukaaluks tõsiselt meeleolukaid vahepalupeatükkide ette sätitud muukeelsed hüüdlauseid. “Miks mitte Muhu maiku rohkem sisse tuua, et ta ei oleks kuiv dokument,” kommenteeris vallavanem Raido Liitmäe 18. juuli Saarte Hääles.

Vallavalitsuse istungilt

17. juuli
Määrati sotsiaalhoolekandelisi hüvitisi.
Kinnitati õpestipendium gümnaasiumi hõbemedaliga lõpetanule.
Kinnitati alla lihthanke piirmäära jääva hanke „Digitahvlite soetamine“ tulemused. Edukaks pakkujaks tunnistati AS Kulbert.
Väljastati ehitusluba:
- Kallaste k Ranna mü suurkaevu rajamiseks,
- Liiva k Matsi mü 15 kW päikeseelektrijaama paigaldamiseks maapiinnale,
- Raugi k Männaoksa mü elamu püstitamiseks,
- Raugi k Männaoksa mü suvila ja abihoone püstitamiseks.
Väljastati kasutusluba:
- Kesse k Uueõue mü paigaldatud 9

kW päikesepaneelidele,
- Külasepa k Ado-Jaeni mü suvila laiendusele.
Kooskõlastati suurkaevu asukoht Pädaste k Uus-Valka mü, Simiste k Lepiku-Jaagu mü ja Lõetsa k Sarapuu mü hoonestusalal.
Otsustati jagada:
- Rootsivere k Ansu-Tõnise kü: Ansu-Tõnise (el.m) ja Vuadu (mtm),
- Simiste k Mäearu kü: Mäearu ja Sillaääre (mtm-d),
- Liiva k Raunmäe kü: Rauna, Ristiku, Heina (el.m) ja Raunmäe tee (transp.maa), vastavalt detailplaneeringule.
Kinnitati korraldus “Muhu Vallavalitsuse 6.3.2024. a korralduse nr 47 „Tamse küla Krundi, Staadioni, Viktorimaa, Metsamaa, Jalgpallimaa ja Kadaka katastriüksuste ümber-

kruntimine“ parandus”, mille kohaselt asendati punktid 2.1 ja 2.2 vastavalt Kasepargi (el.m) ja Krundi (ärimaa).
Kinnitati avalike ürituste toimumine: “Aki kõrtsis on tantsupidu” 10. augustil kl 21 ja “Burning Island - Viirelaid” 23.–28. juulini.
Kinnitati alla lihthanke piirmäära jääva hanke „Muhu Põhikooli kanalistsiooni- ja sademeveetorstiku osaline rekonstrueerimine“ tulemused. Edukaks pakkujaks kinnitati OÜ Ores Ehitus.
Otsustati korraldada konkurss vabanevale keskkonnaspetsialisti ametikohale. Konkursi tähtaeg 31. juuli.
Korraldatud jäätmeveost vabastati ajutiselt 1 ja pikaajaliselt samuti 1 kinnistu.

21. Muhu jooksu juhend

Muhu jooksuga pakume jooksuhuvilistele ja tervisesportlastele suviseid võistlemisvõimalusi Muhumaal. Jätkame Muhu jooksu pikaajalist traditsiooni ja tutvustame Muhu saart.

I Korraldamine

XXI Muhu jooksu korraldavad Muhu Vallavalitsus ja Spordiklubi Muhu koostöös erinevate koostööpartneritega.

II Aeg ja koht

Muhu jooks toimub laupäeval, 10. augustil 2024. a. Stardi- ja finišipaik on Liiva staadionil Muhu Spordihalli juures. Start **kell 11.00**. AJAKAVA: kell 10.50 soojendusvõimlemine, 11.00 põhijooksu start, 11.10 rahvajooksu ja matkajate start, 11.25 lastejooksu (2 km) start, 12.50 lastejooksu soojendusvõimlemine, 13.00 lastejooksu (200 m) start, 13.45 autasustamine.

III Distsantsid

Muhu jooksu distantsideks on põhijooksul poolmaraton 21,1 km, rahvajooksul 6,3 km ja lastejooksul 2,0 km ning 200 m. Rahvajooksule ootame osalejaid ka matkama ja kõndima. Rajad kulgevad valdavalt asfalt- ja kõvakatttega pinnasteel.

3.1. Rahvajooks - jooksu pikkus on 6,3 km. Start ja finiš Liiva staadionil, start kell 11.10. Trassil on üks joogipunkt + jook finišis.

Marsruut: Liiva staadion – Liiva küla – kiriku parkla – Liiva / Piiri kergliiklustee – Viira küla – Piiri küla

– pööre tagasi Liivale ümber Jahimaja – Vanamõisa tee – Liiva/ Piiri kergliiklustee – Viira küla – Liiva küla – Liiva staadion

Rahvajooksule ootame ka matkajaid!

3.2. Põhijooks – jooksu pikkus 21.1 km (poolmaraton). Start ja finiš Liiva staadionil, start kell 11.00. Trassil on neli joogipunkti + jook finišis.

Marsruut: Liiva staadion – Liiva küla – Liiva / Nõmmküla maantee – Nõmmküla – Pallasmaa küla tee – Nõmmküla / Viira maantee – Rinsi küla – Viira küla – Liiva küla – Liiva staadion.

Matkajaid distantsile ei lubata!

3.3. Lastejooks (2014–2017) – jooksu pikkus 2,0 km. Start ja finiš Liiva staadionil, start kell 11.25. Toimub ajavõtt.

Marsruut: Liiva staadion – Liiva küla – kiriku parkla – Liiva staadion.

3.4. Lastejooks (2017 ja noorematele) – jooksu pikkus ca 200 m. Jooksu toimub Liiva staadionil, start kell 13.00. Jooksjatel aega ei võeta ja paremusjärjestust ei selgitata.

IV Registreerimine

Muhu jooksu eelregistreerimine toimub kuni 8. augustini (k.a.) elektrooniliselt valla kodulehel www.muhu.ee Kodulehe kaudu registreerumetele väljastatakse rinnanumbrid jooksupäeval sekretariaadis.

Muhu jooksu sekretariaat asub Muhu Spordihallis, kus jooksupäeva hommikul toimub registreerimine ja rinnanumbrite väljastamine kell 9.00–10.30.

Registreerimine lõpeb 30 min enne starti!

Lastejooksu registreerimine toimub Liiva staadionil kuni kella 12.45-ni.

V Osavõtumaks

Osavõtumaks on kehtestatud kõikidele jooksudistantsidele, s.o 6,3

km ja 21,1 km. Osavõtumaksust on vabastatud osalejad sünniaastaga 2006 ja hiljem.

Osavõtumaksu ei ole kehtestatud lastejooksust osalejatele. Osaleja loobumisel osavõtutasu ei tagastata!

Põhijooksu (21,1 km jooks) osavõtumaksu suurus on eelregistreerimisel 7,00 eurot, jooksupäeval kõigil 12,00 eurot.

Rahvajooksu (6,3 km jooks ja matkamine) osavõtumaksu suurus on eelregistreerimisel 5,00 eurot, jooksupäeval kõigil 8,00 eurot.

Tasuda saab võistluspäeval kohapeal või eelregistreerimisel ülekande korras 8. augustini Muhu Vallavalitsuse arveldusarvele (Swedbank'is) nr **EE782200001120228703**. Selgitusse märkida sõna “jooks” ja jooksja nimi, distants ning sünniaasta (nt Jooks, ANTS KARU, 21,1km, 1985).

VI Osavõtjad

Osalema on oodatud kõik jooksuhuvilised, rahvajooksule ka tervisesportlased, kes läbivad distantsi kõndides või matkates.

Vanuseklassid:

- **Lastejooks (200m)** P ja T: 2017. a sündinud ja nooremad
- **2,0 km lastejooks** P ja T: 2014–2017. a sündinud

- **6,3km jooks ja matk** T ja P: 2012. a sündinud ja nooremad; Neiu ja Noormees: 2006.–2011. a sündinud, N: 1990.–2005. a sündinud, M: 1985.–2005. a sündinud, NS: 1989. a sündinud ja vanemad, MS: 1984. a sündinud ja vanemad.

- **21,1 km jooks** Neiu ja Noormees, N, M, NS, MS (vt eelmine lõik).

Osavõtja meelepea:

- riided ning kotid saab jätta Muhu Spordihalli riietusruumidesse ja saali;
- number tuleb kinnitada rinnale ja see peab olema finišeerides nähtav;
- pesemisvõimalus pärast jooksu

Muhu Spordihallis.

Iga jooksust osavõtja vastutab oma tervisliku seisundi eest ise.

Esmaabi on võimalik saada finišis ja jooksudistantsidel saadab osalejaid med. teenistuse auto.

VII Autasustamine

Jooksu parimate autasustamine toimub orienteeruvalt kell 13.45 finišipaigas. Põhijooksu, rahvajooksu ja lastejooksu (2,0 km) üldarvestuse kolme parimat mees- ja naisjooksjat autasustatakse eriauhinna ja diplomiga.

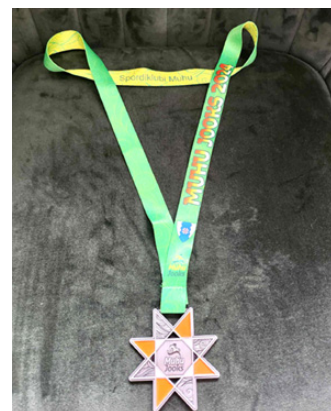
Eriauhinna ja diplomiga autasustatakse ka põhijooksu ja rahvajooksu kõikide vanuseklasside kolme parimat.

Kõiki lastejooksus osalejaid autasustatakse diplomi ja maiustusega. Kõik lõpetajad saavad Muhu jooksu mälestusmedali.

Eriauhinnad: aktiivsemale Muhu külale, samuti mõlema distantsi parimatele Muhu jooksjatele (mees, naine, tüdruk, poiss, noormees, neiu, naisseeniior, meesseeniior)

Kõigi jooksust osavõtjate vahel loositakse välja peauhind - jalgratas.

VIII Info SK MUHU (Kalev) tel 506 5161, Muhu Vallavalitsus (Raido) tel 508 2776.

“...ühine sporditegemine ja ka tippspordi jälgimine on meie peret ikka alati lähendanud ja ühendanud,” ütles “sünnist saati spordimees” **Rauno Liitmäe** 27. juuli Saarte Hääle persooniloos.

Kohvikutepäevad

IX Muhi Kohvikutepäevad (26.–28.7.24) on edukalt peetud. Kohvikuid, mida külastada sai, oli kokku kaksteist. Suur tänu kõigile kohvikute korraldajatele ja toetajatele!

Meeleoluka esinemisega astus Liiva turuplatsil üles Tallinnas tegutsev tantsustuudio Alhambra, kes pidas oma 17. tegutsemisaasta sünnipäeva ning suvelaagrit just Muhus. Nemad lubasid esinema tulla ka järgmisel aastal, siis on meie kohvikutepäevald väike juubel – kümnend kord toimumist!

Järgmise aasta kohvikutepäevad leiavad aset 25.–27. juulil. Kohvikupidajatel tasub juba varakult abijõudu otsida ja koostöö kokku leppida. Suur tänu veelkord kohvikute korraldajatele ja külastajatele!

Kätli Saarkoppel

Tänavused suvekohvikud:

Sumari raamatukohvik, Raagma k, esinesid Armin Kõomägi ja Mudlum, Triin Tammert, Erkki Bahovski jt.

Muhu Jäätise Wabrik, Kallaste k Üügu pank, tegevused keset loodust.

Pädaste Jahtklubi Terrassikohvik, Pädaste mõis, muusikalised üllatused.

Rannaääre kodukohvik, Tusti k, täika, hoidised.

Muhu Sõbrad Hellamaa Küla keskuses, EKNK ja Saare Toidupank, klaasvitraažid, särgibaar.

House of Bramasole suvekõek, Liiva k Opmani t, pakuti austreid.

BURKS & KALA, Ridasi k Jaagu-Mihkli t, kalossikiosk.

Puldikad & BBQ, Liiva turuplats.

Ruut ja Graafikatuba, Liiva Pastoraat, meremaalide näitus, väike pood.

Monster Car Cafe, Nurme k Soodla t.

Ribe Suveresto, Hellamaa k Veskimäe t, kivimaalingud ja (palli)mängud.

Namaste kohvik, Simiste k.

Heina- ja lõikuskuu muuseumis

1. juulist tegime koostööd noortekeskusega ja saime endale tööpraktikale kaks toredat neiu malevlaste hulgast. Tehtud said mitmed tööd, mis olid ootel ning viimastel päevadel õnnestus neudel ka klienditeenindust proovida ja turistidega suhelda. „Muhu Ilu Jäab 2024“ raames pakkusime omalt poolt välja Muhi Muuseumi „Peremärgi ja Muhi mäna õpitoa“, mis toimus Tooma talu õues. Populaarsemaks osutus peremärgi õpituba, aga ei jäänud tikkimata ka „Muhu männad“.

Näitus „Muhu tool“ on kunstitali toonud palju huvilisi, nii kohalikke kui mujalt. Nüüd saab ka toolinäituse aeg läbi ja loodetavasti õnnestub augustis saada üles juba uus näitus, millest anname teada jooksvalt, kui see valmis ja saab

vaatama tulla. Aitäh toolide näitusele toojatele! Ühtlasi ootame toolide omanikke nendele järele.

Eemu tuuliku üks silt on päikesega pleekinud väga heledaks, see on ka mitmele möödujale silma hakanud. Muuseumi poolt saame öelda, et uus silt on töösse antud ja loodetavasti juba augustis saame uue paika panna. Lisaks sai ära niidetud teeäär, kuhu Maanteameti masinad niitma ei ulatu.

Erinevad saartel toimuvad üritused on toonud hulgaliselt liikujaid ka muuseumisse ja Koguvasse.

Augusti lõpus plaanime Tooma talu õel maha pidada ühe suvelõpu simmani ja mitmed pillimehed on juba ootel, et saaks lugusid mängima tulla. Täpsem teave õige pea meie kodulehel, facebookis ja kuulutustena suuremates külates.

Ajutised näitused Muhi Muuseumis:

Tooma rehealuses „Muhu teeb kenaks“. Näituse autor, kuraator ja esemete omanik Ivo Kõvamees.

Tooma talu majaaluses keldris „Muhu toolide joonised 1946.–1947. aastast“ Eesti Vabaõhumuuseumi kogudest.

Välja talu I korrusel Mihkel Maripuu fotode näitus „Kiiev enne 24.2.2022“.

Välja talu II korrusel mälestusnäitus „Anu Kabur 60“.

Muuseum ja Kunstitali on avatud E-P kella 10–17.

Toredade kohtumisteni muuseumis ja Kunstitalis!

Tervitustega

Siret muuseumist

27. juulil ujuti taas üle Väikese väina

Leidis aset XXXI Väikese Väina Ujumine

Parim Muhi naine Pille-Riin Toomsalu, parim Muhi mees Hannes Toomsalu.

Tulemused nähtavad veebilehel timesport.ee/wp-content/uploads/2024/07/Vaike-vain-uldarestvustses-protokoll.pdf

Muhu sündmuste voldik on saadaval vallamajas, käsitööpoe ja raamatukogudes, digitaalsena Muhu valla kodulehel.

Suvi Muhi Pärandikoolis

Liival pastoraadi majas on sel suvel kolm suuremat näitust: vanade toolide väljapanek (Eva Lisa Kollo seades), Muhi lamaste villast vanadel kudumismasinatel valmistatud tekstiilide näitus (Kõrgem Kunstikool Pallas) ja meremaalide näitus (Tiiu Rebane, Karl Kristjan Nagel, Liisa Kruusmägi). Kõik on avatud igal pühapäeval kl 12–14. Muul ajal näituste vaatamiseks tuleks endast ette teatada Marile või Kadriale. Kuna meie tegevus on 100% vabatahtlik, siis pidevalt kedagi kohal ei ole. Näituste külastamise eest saab jätta annetuse kas sularahas või kasutades QR-koodi kujulist pangalinki, mis on olemas nii kohapeal kui leitav Muhi pärandikooli kodulehelt parandikool.ee (kõige all servas logode juures).

Lisaks on pastoraadi majas nüüdsest olemas öömaja-võimalus kuni kahele inimesele. Esialgu kasutavad seda näituste ja graafikatoaga seotud inimesed, aga vabade aegade olemasolul saame peavarju pakkuda ka teistele rändajatele! Küsige Mari käest!

7. juulil toimus Liiva vahel Ilu Jäab päeva raames rahvarõivastes patseerimine, mis lõppes roosiaias vanade rõivaste tutvustamise ja pildistamisega. Roosiaia oli selleks puhuks imetlusväärselt kenasti korda teinud Kaja Ivanov.

13. juulil oli pastoraadis Muhi vanade istmete päev, kus päeva esimeses pooles rääkisid muuseumitöötaja Ülle Jäe Muhi toolimeistritest, botanik ja käsitöölaine Thea Kull toolipõhjade punumisest ning restauraatorid Ahti Koitmäe ja Pille Suurna vanade toolide varjatud hingeelust. Pärast lõunat said kõik valida, kas võtta toolitohteritelt konsultatsiooni või õppida kaislanõõrist toolipõhja punumist. Valmis isegi üks nõgese-nõör.

28. juulil oli pastoraadis kohvikutepäeva raames kunsti näitusmüük ja kohvik, mida vedas Riina Uisk. Järgmiseks suveks on pastoraadiga seotud näituseplaane teinud Soome graafik Satu Kalliokuusi.

On väga hea meel, et inimesed on pastoraadimaja üles leidnud ja seda külastavad, majal on elu sees. See ongi kõige tähtsam! Kohtumiseni!

Kadri Tüür

6. juulil toimus Pallasmaa Tüül järjekorras kaheksas Karjamaa kümnevõistlus. Võistlejaid oli kõikjalt Eestist kokku 41, kellest lausa 19 olid naised! Seekordsed võitjad olid **Romet Vahter** (9169 punkti) ja **Anet Kesküla** (5700 punkti).

Kaupo Kütt

Leiutaja ja raadioamatöör Albert Noor 90

28. juulil täitis leiutajal ja Muhu esimese televiisori valmistajal Albert Noorel üheksas aastakümme. Albert sündis 1934. aastal Mäla külas Uie-Mardi talus. Alberti vanaisa oli kuulus laevaehitaja ja uisukipper Kaarel Noor. Isa Aleksander Noor oli vallavanema abi ja Muhu piimaühingu esimees.

Tehnikahuvi on Albert saanud isalt, kes ehitas ise rehepeksumasina. 10-aastaselt ehitas Albert esimese raadio. Põhihariduse sai tulevane raadioamatöör Muhus Liiva koolis. Aastail 1949–58 õppis ta Tallinna Elektromehaanikatehnikumis (Polütehnikumis). Pärast lõpetamist töötas Albert sidesüsteemis telefoniautomaatjaamade sisseseadmisel, 1972. aastal hakkas Albert Lõunaranna sadamas kalameheks ja 1980 tunnistati ta parimaks rannapüügi kaluriks.

Alates 1957. aastast on Albert tegutsenud raadioamatöörina. Nõukogude ajal oli raadioamatööril tegevus, mis paratamatult äratas KGB tähelepanu, aga seda päris ära keelata ei peetud vajalikuks. Võib-olla asjata, sest raadioamatöörid „taastasid“ Eesti

Albert Noor 2005. aastal Tartu Ülikooli professoritele Ellen Niidule ja Karl Pajusalule muhu keelt andmas.

Muhu Muuseumi digikogu

Vabariigi mõnevõrra varem kui poliitikud. ES-kutsungid kõlasid eetris alates 1. jaanuarist 1990. Sel ajal oli kokkulepe, et juhul, kui riiklikke sidevahendeid poleks kasutada saanud, oleksid raadioamatöörid oma vahenditega välismaailmaga sidet hoidnud.

Alberti kooliaeg Tallinnas jäi aega, kui 1955 alustas Eesti Tele-

visioon, mille tehnilise poole juures sai ka Albert koolipoisina olla. 1957 hakkas Albert Noor ise televiisorit ehitama ja 1958. aasta sügisel sai ta pildi paika. Selleks tuli ehitada neljast mastist koosnev antennisüsteem, et Tallinna saatjast pilti saada. Elektrit ei olnud, kino-aparaadi mootor ja raudteedünamo andsid voolu. Kasti ehitamiseks

kasutas ta kodusest majapidamisest leitud käepäraseid esemeid. Tegemist oli esimese televiisoriga Muhus ja ilmselt ka maakonnas ehk tolleaegses Kingissepa rajoonis.

Osava meistrimähe juurde töid paljud inimesed oma katki läinud aparate, kes need jälle töökorda seadis. Oma raadiot remontis Alberti juures ka Juhan Smuul ning korra oli tal kaasas ka tulevane president Lennart Meri. Viimasest pole Albertil häid mälestusi, kuna ta ei pidanud Albertile antud lubadust Aino Bachi käest talle raadioamatööri postkaardi kujundust tellida.

Albert on ka Muhu elus aktiivselt osalenud nii külanõukogu kui valla volikogu saadikuna.

Muhu muuseum on Albertile tänulik kõikide materjalide ja teadete eest, mis ta muuseumile aastakümnete jooksul andnud on. Tema teadmised on ammendamatu varasalg Muhu elu ja inimeste kohta. Soovime juubilarile tervist ka järgmiseks aastakümneks!

Muhu Muuseum

Raissa Kõvamees

Mu tädi suri vallasena. Ta oli kaua isatalus venda orjanud - palgata - ja sääl onu laste kasvades lauanukas pisut ülearuseks muutunud. Nii oli ta ühel päeval kitsalt külätänaval mu isa kohates õemehele nagu poolnaljatades lausunud: "Kui sa õige võtaks mu enda juure, elu kipub kitsaks..."

"Tule," oli mu isa talle paugupealt kõhklematult vastanud. "Tule, millal ise arvad."

Tädi oli tulnud õige varsti pääle toda kõnelust. Oli olnud üks tavalisi halle sügispäevi, tädi näinud väga nukker ja ta seisnud kaua ukse kõrval, väike kompsuke suur-rätikuga seljas, enne kui omainimesena tahapoole astunud. Mu isa vabadiku hursikus oli ruumi kasinast, tihti võis sääl kuulda kõrgendatud kõnetooni, kui peremehel juhtus olema pahempidi tuur, aga leivast ei mäleta ma meil, lastel, kunagi olevat olnud puudus ja tööd, seda töökest, seda jätkus - nii et tädi meie majas kuidagi ei olnud ülearune.

Aga onu talus tekkis ta lahku-misega kaunis tunduv lünk sinna, kus ukse kõrval seisid rasked vee-ämbriid nagu kehva mehe õlletoobrid koos sirgete, selja järele

kangekaelselt mitte kooldunud kaelkookudega ja rehetoa nurgas ootas vakk takukoonla eietajat asjata.

Onu, suur napsisõber ja igavene viriseja, mõtles asja kaine peaga ümber ja kaine juhtus ta ka olema siis, kui nad õega kevadtalvel külätänavas, samas paigas, kus Kadil sügisel oli olnud kõnelus õemehega, kohtusid.

Vend Maksim venitas käed kähku kasukavati taskuist välja. Vend tundis õde, aga tal olid omad trumbid teadupärast, millega ta arvas võitvat.

Maksim ei kõnelenud sel korral tööst, ei rukkisirbist ega peksukootidest ega neist suurtest puu-ämbritest, mis esikambri nurgas Kadit taga igatsesid. Oh ei, niisugustest asjadest polnud hoopiski juttu. Oli juttu kadunud vanematest, möödunud lapsepõlve aegadest ja nende ühistest õigustest sellele paigale, kus nad sündinud kasvanud. Nende ühistest ühe-suurustest õigustest.

"Seal sa oled tuule peal... Käte jõust elavad inimesed ja kari lapsi... Sind võidakse iga tund heita ukse taha."

Jah, vend Maksimil oli õigus,

Tädi sõba

õigus oli tal ka siis, kui ta lisas: "Kui sa aga lähed, kui sa tõesti kord minna tahad, siis lähed sa nagu kord ja kohus, viid lehma, lambad ja kirstu."

Kasukakäis käis reisu paar üle silmanurga, kuuldus ninagi nuuskamist.

Mis pidi Kadi tegema? Ta ei härдинud küll venna silmaveest ega pannud tähele, mitu kord too just nina nuuskas, aga et Maksim oli kõnelenud tõtt, jah tõtt, see pani tädi mõtlema. Oli kevade ja tallu vajati töökäsi palju hädalisemalt kui sügisel, seda ta teadis. Ta mõtles oma sünniõigusele, millest vend oli rääkinud, mõtles võibolla mõnele teiselegi asjaolule, mõtles enne mitu päeva, kui korjas oma asjad, sidus kimp, heitis suur-rätikuga üle öla ning läks.

"Sügisel tuled tagasi!" hüüdis mu isa talle järele.

"Oled sa hull," vastas Kadi.

"Ütle, kui ma valet reagin," naeris isa.

Isa ei "reakinud" valet. Tädi tuli sügisel tagasi - koos kirstu ja voki-ga. Ta oli teinud ka juttu lehmast, aga siis oli vend Maksim nagu kuri koer urisenud: "Lehma, lehma... sinule lehma... kui sol õigus oo,

kaiba kohtu," ja onunaine lisanud kinniste huulge ja pilkava ilmega: "Mõni vanatüdruk enne lehma mööda küla venitanud..."

Nii tuli tädi ilma lehma ja lam-masteta ning onu Maksim jäi sellest päevast pääle suureks võlgla-seks minu vastu. - Minu just, sest ma olin tädi majja asumisega saanud endale veel teise ema ja juba esimestel päevadel kuulutatud tolle viimase ainukeseks maaapealseks varanduse pärijaks.

Kadi oleks võinud nõuda, tal oli selleks tuline õigus, ent ta ei tahtnud käre ja mu isa ütles: "Täpes. Ma tulin oma isakodust, lapsed ja varandus ühel ainsal külast palgatud hobusel..."

Külanaised veeretasiid meil käies aga teistsuguseid jutte ja neid panin mina hoolde tähele. Kui onu esimese vihavimma möödudes end jälle meie pool hakkas näitama, valmistasin ma talle mõnegi mõru minuti.

"Kuule, millal sa mu lehma ära tood?" küsisin ma.

"Sinu lehma?" kägises onu vastu.

"Minu jah, sest ma olen nüüd Kadi tütar ja vara pärija," seletasin ma asjalikult. "Too ära mu hall lehm

Järg lk 5.

Tädi sõba

Algas lk 4.

ja valge lammaskahel tallega.”

“Tüdruk, ära rebastle,” pahasdas onu ja ema manitses mind vaikima, ent kui onu tegi minekut, kinnitasin ma kõigest hoolimata iga kord: “Järgmine kord, kui tuled, too ära mu hall lehm ja lammaskahel koos talledega.”

Too loom jäi mul tõeliselt nägemata, ent seda selgemini nägin teda vaimus ja ta haruldane värv andis talle mu silmis selle erilise võlu, millest ma lapsepõlves kunagi lahti ei saanud.

Isegi suuremaks saades ning onutütardega “seisuse pärast” nagelema minnes ei unustanud ma kunagi mainimast toda mu esimest kaotsi läinud varandust.

Muidu ei olnud ma uuest emast eriti vaimustatud. Kadi oli vaikiv ja eneses, ega suutnud mu pärisemaga võistelda. Aga ma olin ometi temaga need vähesed aastad, mis ta elas meie juures, tundsin end ta tõelise tütre ja kasutasin õigust heita mõnikord pilku ta kirstu sisemusse.

Tädi kirst ei olnud juba siis mitte enam päris uus, vaid oli pärandus ta kadunud emalt, mille see kord noorikuna kaasa toonud Raegust. Ka oli too vähem kui ema oma ja võtme raskus ei küündinud hoo-piski ema kirstuvõtme ligi.

Ma seisin hiirvaikselt tädi kõrval, kui ta võtme, mille päras rippus puust abivõti, ükskõikse ilmega lukkuauku pistis.

“Jumal,” mõtlesin ma. “Kuidas võib üks elav olend sellise tehingu juures olla nii osavõtmatu ilmega.”

Võti raksatas kohutavalt, aga ei murdunud minu imetuseks ometi mitte - nii tugevast materjalist olid tehtud need vanad varalaegaste võtmed - ja siis, siis hakkas kirstukaanel kerkima. Kerkis ja kähises, kähises ja kerkis ning ta avanemast mulgust paiskus sõormeisse lõhnu, mille päritolu kunagi ei osanud määratleda. Sääli olid seebi, koirohu, õunte, mee, lina, villa, naha, tubaka ja taevase teab veel milliseid lõhnu, mis kõik kokku sulasid üheks n.n. kirstulõhnaks, mida ikka ja ikka jälle oleks tahtnud sisse hingata.

Kadi seadis puust hargikese kaanele toeks ega unustanud kunagi kinnitamast: “Vaata, laps, seda äe puutu.”

Oo jaa, seda riistapuud ei tohtinud puudutada, jah, seda ma juba teadsin, niisugusel korral võis kergesti kaelapidi vahele jääda. See istus ju nii nigelalt. Sellist asja teati kusagil kunagi olevat juhtunud.

Tädi kergitas vakakesi, matikesi, korvikesi - küllap ta otsis midagi. Mida, see mind ei huvitanud, mul oli endalgi küllalt tegemist. Nagu

need pildid sääli kirstu kaanel, mida millalgi ei jõudnud ära vaadata. Jumal teab, kust tädi need välja oli võtnud, aga kusagilt ta need ikka saanud oli ja nad ilutsesid sääli kogu kaane ulatuses sulle vastu nii, et vahi ja vahi, aga ikka ei taju, milline see kõikidest etem.

Sääli oli väike Jeesus ema-Maria kää kõrval, kollases kuues, juuksed lokkis ja silmad nii iseäralikult säravas, sääli uhkeldas rohkete rinnamärkidega vene tsaar Aleksander III koos tsarinna Maria Feodorovnaga, kelle kaela ümber oli just täpselt kaksteistkümmend korda helmekeed, siis kaks imeilusat kätt keset lilli, suudlev paar - noormees valgeis kints-pükstes ning neiu maani ulatuvas rohkete kroogetega seelikus, juuksed pea peal kuhjas nagu herneparmas, jpt.

Väikeses musta-valge kirjus õlest punutud korvis, mida Kadi ise kutsus kessel, lamasid tädi rätikud - uhked ruudulised ja lillilised, ümarguse puuvakakese nurgast leidis silm punasekirju pooga, mis nii hästi oleks mängimisel sobinud hobuse ohjadeks ning pisikestes lillelistes kirstu moodi karpides särasid helmed ja hõbedane sõlg.

Kadi ei olnud oma vara näitamisega just helde, veel vähem armastas ta seda jagada, aga midagi ma ikka igalt kirstureisult kaasa tõin. Mõne pitsiotsa või vingujupi ja kui mitte muud, siis vähemalt peotäie päiklaid ikka.

Magasin tädi juures. Õhtul keeras ta mu oma kasukasiilusse ja me läksime. Et tagakamber, kus asus ase, talveti oli kohutavalt külm, pugessin ma Kadile peaaegu põue. Häda talle, kui ma aga ärgates end hüljatuna leidsin seljatagant. Siis haarasin ma tal otsemalt kõrvust ja ta ei saanud mu vastu.

Ühel õhtul peatus meil võõras naine. Selles polnud midagi ime-likku, sest seda juhtus tihti, et teekäija, kes oli väsinud ja näljane, maantee ääres asuvasse onni sisse astus. See naine oli kangur, ta kodukoht oli Kesse laidus ja tal oli kaasas sõba - uhke ruuduline, mille keegi perenaine end pruudist tütrele oli lasknud kududa.

Siis tekkis tädil mõte endagi õetütartele sellised mälestuseks muretseda. Ta arvas, et need kape-tad, säärikud ja vammused sääli kirstupõhjas noortele midagi ei tähenda, ta soovis annet, mis nii saajale kui annetajale oleks meeldiv ühte viisi.

Ma mäletan veel, kuidas ta hooliga ketras, ketras ja siis korutas, sest kõik vaibalõngad pidid olema kahekordsed. Ta värvis siniseid,

punaseid, kollaseid, roheline - seda toimingut oli lõbus vaadata. Päike paistis ja lõngad särasid puhtalt nagu vikerkaar.

Teist, seda viimast, ei näinud tädi ise enam. Ta kustus enne. See oli enne jõulu ja jõulu teisel pühäl ta maeti. Ta soovi kohaselt puudusid matustelt mehed ja puudus õlu.

Ma ei olnud siis veel seitsme-aastane, aga ma pidasin end juba rikkaks tüdruks, sest seda oli mulle öeldud, kuna omasin kirstu ja hoiukassa raamatu.

Kui suur oli pangas mu varandus, selle vastu pole ma kunagi tundnud huvi, kuna hoiuraamatu väärtus kustus enne, kui ma selle tõeliselt oma käsutusse oleksin saanud.

Võõraste vallutajate sõrmede vahel sulasid tädi vaevaga kogutud kopikad, võõrad vallutajad paiskasid mind mu kodust.

Mul ei ole midagi kaasas mu ema rikkalikust käsitöövarast, aga tädi vaip on. Ma ei tea, kuidas, aga on.

Ta ripub mu “saunatoa” seinal too Muhu oranshi põhjaga ruuduline sõba ja me ajame kahekesi pikki jutte.

Iga ruut, iga silm, iga triip jutustab mulle midagi, tuletab meelde, julgustab, õhutab, sunnib ja - vaigistab.

Ja siis on nad kõik äkki minuga, need, keda juba on hõlmanud mana, kui ka need, keda praegu katab punane udu ja ma sirutan oma käed, ma saan jõudu, kinnitust ja usku uude ellu, uude tulevikku.

Märts 1946, Rootsi

Teksti ja pildi saatis Jutta Kõvamees-Kitching.

Eesti sõjapõgenike andmebaas

24. augustil 2024 esitleb Eesti Mälu Instituut (EMI) Teise maailmasõja ajal kodumaalt põgenenud inimeste andmebaasi. Haapsalu Kultuurimajas toimuval temaatilisel konverentsil „Eesti sõjapõgenikud II maailmasõjas“ tutvustab andmekogu EMI juhatuse liige Meelis Maripuu. Esilinastub dokumentaalfilm “Põgenemine: lahkumine teadmatusse”, mis toob vaatajani põgenike aitamise teema, põgenike ja naasjate lood Rootsi näitel ning ilmestab põgenike jäetud tühimikku Eesti ühiskonnas. Konverentsil esitletakse teadur Hiljar Tammela koostatud Rootsi paadipõgenike teemalist artiklikogumikku, mõtteid jagavad ajaloolased Eestist ja välisriikidest.

Eesti Mälu Instituut alustas Teise maailmasõja ajal Eestist lahkunud inimeste andmekogu koostamist 2022. a.

“Seni ilmunud uurimustes hinnatakse Teise maailmasõja ajal Eestist lahkunute arvuks 70 000 – 80 000, mis oli toona ligi 7 protsenti rahvastikust,” sõnab Eesti Mälu Instituudi juhatuse liige Meelis Maripuu.

Teretulnud igauhe abi, kellel on andmeid, et keegi sugulastest või vanemate või vanavanemate lähedastest ja sõpradest 1944. a sügisel kadunuks jäi.

Seni kogutud andmetega saab tutvuda saidil: 2024.wii-refugees.ee/andmebaas/ Andmete edastamiseks võib pöörduda: refugee@mnemosyne.ee Konverentsi kava: 2024.wii-refugees.ee/konverents/.

Saatuslikku 1944. aastat mälestatakse sõjapõgenikest jutustava **näituste sarjaga** Tänavu möödub 80 aastat sügisest, mil Eestimaa langes Nõukogude okupatsiooni alla. Teave näituste kohta: 2024.wii-refugees.ee/naitus/

Pildil: Põgenike paadid Rootsi rannal.

Göteborgi Meremuuseum

Nr.: 15.
Nr 413 esihuk motorbik P.Ä. 90 från Pärnu (i Rigaiken).
Slite 27.8.1945
Ersättning 700;—
Nr 430. P.Ä. 766
esihuk motorbik.
Slite 27.8.1945.
Ersättning 500;—

Teateid Muhu ravitsejatest

Kuigi lihtsamate hädadega pidi igaüks ise toime tulema, leidis ravitsejaid, kellelt loodeti ka raskemate haiguste puhul abi saada. Kõige vanem teade sellisest tohterdajast räägib ühtlasi ka Targa toponüümi päritolust: Julius Prii sõnade kohaselt said Targa pered endale nime mehe järgi, kes tulnud kusagilt mere pealt ja olnud nii tark, et osanud arstida. Tema juurde toodud ka Rootsi kuningas, kes Tõllagi mäel haavata saanud, aga kuningat ta aidata ei saanud ja kuningas maetud Soonda ja Targa vahele, kus asub kivi, mille alla ta olla maetud.

19. sajandil ja 20. sajandi alguses oli üle Muhumaa ja küllap kaugemalgi kuulus ravitseja Vöiküla **Mardi Jaen** (Ivan Tust 1845–1923). Tema puhul mäletati eelkõige ussihammustuste arstimist nii loomadel kui inimestel. Võlla Jaeni Mare Õige väitel käskis ta lehmale, keda uss oli hammustanud, ainult heinad ette panna ja lehm saigi terveks. Eelnevalt oli muidugi sõnad peale lugenud. Muhu muuseumis on Vassili Randmetsa materjalide hulgas järgmised ussisõnad: „Ma läksin ühest vanast metsast (läbi?) sääli tuli mulle vastu Ateria uss seda ma lõin, seda ma lõin risti ja põigiti Jumala käsu järele kui et inimene peab minu pead rõhuma ehk ära tallama selle minu Issanda Poja ja Püha vaimu nimel +++“. Need sõnad tuli lugeda searasva peale ja sellega hammustatud kohta määrada.

Teisel puhul kirjutas sõnad papitüki peale ja tegi need siis pliitisiga mustaks. Lubas, et lehm saab teisipäevaks terveks, ainult käed käskis pärast arstimist ära pesta. Lehm oli juba järgmisel hommikul jalul ja mäletses.

Rästiku hammustus on ka tänapäeval ohtlik, aga paistab, et minevikus kardeti sedagi, et madu võib inimese suust sisse minna, kui ta maa peale magama on jäänud. Selle vastu aidanud suitsetamine. Suitsumeestega seda ei juhtunud. Ohus olid aga väikelapsed, kellel piima lõhn juures. Teati ka lugu mehest, kellele madu suust sisse läks ja Jaen

oli selle ta sees ära suretanud, aga mees jäänud kiduma ja surnud ikkagi ära. Teine lugu rääkis naisest, kellel tõsine sisemine häda olnud ja keda Jaen nii arstinud, et maduussi naise sisse kutsunud ja teinud seda kolm korda. Naise mees olla seda salaja pealt vaadanud. Naine oli pärast mäda välja ajanud ja terveks saanud. Keegi, kes oma ussihammustuse pärast Jaeni juurde läks, oli tahtnud, et Jaen selle ussi välja kutsuks, kes teda hammustas, et seda näha. Mardi Jaen oli öelnud, et ta võib usse välja kutsuda küll, aga talle endale pole see hea ja jättis selle ilmselt tegemata. Kui paruni sälg oli haige, siis oli ta küll ussi vilistades välja kutsunud, et selle mürki ravimi valmistamiseks kasutada.

Eesti Rahvaluule Arhiivis on üleskirjutus, kuidas Jaen roosi arstis: kirjutas midagi paksu sinise tubakapaki paberi peale. Selle paberi pani haige koha peale ja kohe olevat valu kadunud.

Kui Tupenurme Panga Juri Madisel oli 1914. aasta paiku käsi mädanema läinud, siis Jaen oli seda võidnud ja sõnu peale lugenud (porisen). Jaen olevat ka jooksvat arstinud. Arvati, et Jaenil olid sellised raamatud, kust tema teadmised pärit olid. Raamatu olevat ta saanud mõisast ja see olevat ühe jutu kohaselt ära põlenud, teise teate järgi poja poolt mandrile viidud.

Või Uietalu Maria Pere Jaeni naabritalust oli Jaeni oskuste suhtes võrdlemisi skeptiline, kuna Jaen arstinud ühe Lihula naise sisemist valu kusega, mille eest saanud 5 rubla, aga naine suri ära ikka.

Mare ise teadis, et kui *maduuss* lammast hammustas, vajutati hammustuse kohta rannast võetud kiviga, mis pandi sama koha peale tagasi. Hammustuse kohale seoti rätikuga mulda ja oli ka vahendeid, mis ainult naisterahvastele käepärased.

Simiste külas olnud ravitseja **Ranna Jaen** (Ivan Rand 1884–1930). Teda mäletati küll rohkem sellepärast, et tal olnud püstol, millega armastanud paugutada. Puude tüvedele pani papitükid, millel joonistas inimeste näod ja lasi nende pihta. Mõikel Kõvamees oli ära joonud pudelitäie tema tehtud arstirohtu, mis oli Jaeni ära ehmanud, sest arvas, et Mõikel nii kangete rohu jooksmise järel hinge heidab, aga Mõiklile see mingit häda ei teinud.

Ruudi Pallas kirjutab oma mälestustes oma vanaisast (Mõisaküla **Korja Madis** Kolk, 1862–1941): „Emaisa oli tuntud imearstina. Tema juurest otsiti abi rooside ja paisete võtmiseks, sa-

muti hambavalu vastu. Kellel oli ikka tõsine häda, see tuli abi otsima üsna kaugelt. Midagi temas või temal oli. Ei mäleta enam abiotsijaid või saajaid, kuna olin laps ja lapsi nagu see ei huvita. Mis aga tänaseni meeles, on enda hambavalu. Olin umbes 8–9-aastane, kui hambavalu ei lasknud terve öö magada ja järgnevat päev ei näidanud paremat, lõug oli paistes. Ema ütles paar korda, et pean minema Korja vana järele ja päeval läkski. Tuli siis koos vanaisaga, kes oli vaikse jutuga asjalik vanamees. Tuli istus voodiservale, pani näpu tasakesi minu haigele lõuale, siis istus natuke toolil, ajas vanatega juttu ja enne äraminekut kordas sama protseduuri. Ema pärast ütles, et vana võis olla läinud 100–200 meetrit, kui mina juba olin maganud. Valu oli möödas, paistetud alanes öösi ära ja järgmine päev jooksin vanu radasid lõbusa poisina.“

Võlla asunduse **Sepa Seiu** (Aleksi Mees 1870–?) oli moaljaid arstinud uhatlemisega. Need esimesed korraga ära ei kadunud ja tuli järgmisel neljapäeval uuesti minna. Seiu põhjendas seda sellega, et eelmine kord jäi arstitava nõõp maha. Löövet arstitud ka neljapäeval Hellama raiepaiaist toodud kondiga.

Lallil **Ranna Iisa** (Raissa Rand 1870–?) korjas maarohtusid - ravis teisipäeva, neljapäeva, laupäeva õhtul. Arstis ville (*merikeid*) käe peal. Need tulid maa peal magamisest, kui paljas käsi oli rohu peal. Tasuks oli pool leiba.

Egon Raimete teatel ütles ta, et korjab üheksat rohtu, maalt ja merest. Iisa arstinud laevakapteni nahahaigust ja meieri katkisi käsi. Uhatlemise vee viis tuleasemete peale ja viskas vastu tuult /.../.

Levalõpme **Aadu Jaen** Prii (1872–1960) arstis tüdrukut, kes astus roostetanud naela jalga. Ei lubanud tagasi vaadata, aga Jaeni juurest tulles juhtunud vastu loll tüdruk, kes vehkinud kätega ja kelle vaatamisest ei suutnud patsient hoiduda. Jalg paranenud hirmus visalt.

1985. aastast pärineb Alviine Schmuuli üleskirjutus, kuidas **Hellama Tõela Andrus** (ilmselt vanem Andrei Öövel 1834–1927) oskas murtud luudega ümber käia ja võttis mudides valu ära. Andrus sülitand sõrmede peale, öeldes „Aga noh valu - selle võtame kohe ää.“ Kui ta oma sõrmedega haiget jalga katsus, tundunud, nagu oleks kõditanud. Rääkis veel midagi, aga sõnadest aru ei saanud. Tagasiteel oli valu läinud ja söögiisu hea.

Uisu juures oli laadimise käigus ühe poisi sääreluu katki läinud. Tõela Andrus võttis ka temal valu ära.

Kui jalg jäi haigeks, siis arstiti kuldraha ja musta lamba villaga. Kui see ei aidanud, läks Ivan Soond (1905–1986) Paenase Endrikile. **Endriki Eed Auväärt** (s Väärtnõu 1850–1934) pomises ja muljus viisnurgakujuliselt. Tegi kanget valu. Eed tõi sinise vihikukaane, kirjutas sinna midagi ja sai selle arstimise eest 1 krooni. Toast ree peale sai haige juba oma jala peal.

Koguva Käsperi Lilli Schmuulilt oli ta liikumispuude ära võtnud.

Nõmmküla Sepal tohterdas ja oli ämmaemand **Ingel / Elena Müürisepp** (1836–1901) Paenase Mikhililt.

Linnuse Uielu juurtega **Raissa Vaha** (1882–?) Viiraküla Kearult oli samuti tuntud ravitseja.

Simiste **Lepiku Juula Vokk** (1875–1969) arstis paiseid ja ohatisi.

Rebaski **Sillavärava Jakob** Kand (1837–1919) olnud tohterdaja ja ussihammustuste parandaja. Pidas iseendast suurt lugu, aga kui ennast kiitnud, siis ikka kellegagi koos, näiteks: „Mina ja Mulgu Tähve oleme Rebaski külas mehed“ või „Mina ja Kõue Madis - meie tunneme lehma.“

Suuremõisa **Silduranna Aki-liina Noor** (1909–1998) arstinud soolatüükaid nime kirjanemiseiga.

Lehtmetsa **Veski Kaarel** (Kirill Lootus 1866–1932), „võttis roesa“. Pani omatehtud rohtu peale. Musta talle villad ja kuldraha pidid roosi vastu aitama.

Lehtmetsa **Jaagu Timmu** (Timofei Raim 1862–1910) pani luid paigale.

Vöiküla Taguranna **Andrus Siimist** (1841–1930) on teade, et ta arstimisega tegeles, aga Uietalu Mihail Suu vanaema Kristinat tal aidata ei õnnestunud.

Viirakülas arstis **Rihvakopli Jaen** ehk kooliõpetaja Ivan Vaga (1847–1925). Suuremõisas **Andrei Verendel** (1859–1928) oli sõjaväes hobuseid tohterdanud ja velskri ameti omandanud. Verendel oli ka Kantsi Jürivärava koolis õpetaja Tartu Õpetajate Seminaris käinud, aga see jäi tal rumala juhuise tõttu lõpetamata. Muhus otsiti tema käest abi nii hobuste kui inimeste hädade puhul ja peeti eriti targaks arstiks. Tema lemmikprognos oli Vassili Randmetsa omandetel olnud järgmine: „Kui terveks ei saa, siis sureb ära, aga kui terveks saab, jääb elama.“

See igikestev tõde sobib ka käesoleva haigusteloo lõpetuseks.

Eda Maripuu

Noppeid

Raugi külas avati 8. juulil väikelennukitele mõeldud **lennurada**: mururaja pikkus on 600 ja laius 20 meetrit, kirjutas 16. juuli Saarte Hääl.

Kuivastu sadamast leiti suve alguses regulaarsete sadamaala mõõdistustööde käigus vana puidust **laevavrakk**, mille vanus võib ulatuda üle sajandi, kirjutas 20. juuli Saarte Hääl. Vrahi uuringuid teeb Kaido Peremees Tuukritööde OÜst.

UNDREHTI ASJADE PÄE
SOOL 00 NIE ASJAD ÜLE! MOOL LÄHEB JU TARSI!

31.08.2024, KELL 9.00-15.00

LIIVA TURUPLATSIL

**NODILAAT - OST/MÜÜK/
TÖÖTOAD**

KAUPLEJATE REGISTREERIMINE
TEL 5307 1949, KULTUUR@MUHU.EE
Vaata lisa:
FB sündmus Undrehti Asjade Päe, muhu.ee

Hei! Augustikuu on just paras aeg kapid talveks üle vaadata ja ülejäägid NODILAADALE tuua.

September on kuu, mil lapsed lähevad kooli ning mis on ühes peres üle, see võib osutuda teises peres "tarbliseks".

Tule NODILAADALE kauplema! Kauplema oodatud nii suured kui väikesed!

Anna tulekust teada kultuur@muhu.ee, mõtle aegsasti, kas vajad ka lauda ja tooli, mida plaanid kaasa võtta müügiks.

**ÕIGEUSU 20
FESTIVAL 24**
Rõõmukellad
raames

Kontsert
Algusega kell 18:00

**Esineb vokaalansambel
Abagar Quartet**
Bulgaariast.

9. August Muhu-Hellamaa Peetruse ja Pauluse kirikus
& 10. August Laimjala Vassilius Suure kirikus

Pilet 15/10*

Tutvu kavaga ka FB-s: Õigeusu Festival
Piletid müügil kohapeal.
*Soodushind kehtib pensionäridele ja üliõpilastele, alla 18.a on sissepääs tasuta.

Muhulaste ILU, mis jääb!
NÄITUS
HELLAMAA KÜLAKESKUSES
juuli-august 2024
Avatud külakeskuse lahtiolekuaegadel:
T, K 9-17, N 9-18, R 9-16, L 9-15.
Kontakt tel. 5307 1949

Hellamaa Külakeskuses on avatud augustikuu lõpuni üks väärt näitus „Muhulaste ILU, mis jääb!“

Omad muhulased on toonud sinna kodudest väärt pärandesemeid, enamasti rahvarõiva üksikesemeid – põlled, tanud, abuvestid, vestid, samuti tikitud tekid ja pätid, tikitud seinapildid ja padjakatted. Näituse külastajal on suurepärane võimalus uudistada eset ning juurde lugeda teksti, kust on ese pärit, kes valmistas, mõnikord on ka teada, milliselt vanalt põllet on pits võetud, et uut kaunistada jne. Tekstid kogus kokku ja koostas Hellamaa Raamatukogu juhataja Anu Kaljuste. See on üks väga armas ja sisukas näitus. Tulge kindlasti uudistama, näitus on avatud külakeskuse lahtiolekuaegadel.

Kätli

MUHU MATKAPÄEV nr. 11
11. august kell 12.00

URMAS LAIGNA juhendamisel
aktiivne liikumine ja tantsude
tootuba!

NB! Eelnev tantsuoskus pole vajalik.) Tule julgesti!

Kaasa võtta:
Rõõmus meel, rulluisud (kaitsmed), veepudel, tekk (võimlemiseks, piknikuks), sööki.

EELSOOJENDUS

1. Aktiivne liikumine rulluiskudel või jala
2. Venitusharjutused tekkidel
3. Tants

TANTSUDE TÖÖTUBA
"kolonnitants", "kikkapuu", "tuustep" jt tantsud.

kultuur@muhu.ee
Tel. 5307 1949

Asukoht
Liiva kiriku
esine ala.

Alliku õine ajujooga 10.
augustil kell 20 Liiva turu-
hoones. Registreeri võistkond tel
5307 1949.

Laimjala mõisapargis luuleõõ
17. augustil kl 20 - meeste eri, sh
Muhu mehi. Pilet 10 eurot, lastele
tasuta. (Vihma korral rahvamajas.)

Eakate võimlemine suvel
kolmapäeviti kell 17 Hellamaa
Külakeskuses. Juhendab Mall
Noormets. Ühe korra pilet 5.-,
viie korra pilet 15.-.
Tel 5307 1949, Kätli.

Tervisevõimlemine Vahi-
metsaga toimub 18. augustil
Muhu Spordihallis algusega kell
12, kestab tund aega ning osa-
võtutasu 10 eurot makstakse
kohapeal.

Muhu Jooks

LAUPÄEVAL 10. AUGUSTIL 2024

DISTANTSID:

- põhijooks 21,1 (poolmaraton)
- rahvajooks 6,3km
- lastejooks 2,0km
- lastejooks 200m

Rahvajooksule oodatud ka matkajad

STARDIPAIK LIIVA STAADIONIL

- põhijooksu start kell 11.00
- rahvajooksul kell 11.10
- lastejooksul 2,0km kell 11.25
- lastejooksul 200m kell 13.00

EELREGISTREERIMINE

- 15. juuli – 8. august
- Muhu valla kodulehel: www.muhu.ee
- Jooksupäeval registreerimine Muhu Spordihallis kell 9.00 – 10.30

OSAVÖTUMAKS

- Rahvajooksu osavõtumaks eelregistreerimisel 5€ jooksupäeval 8€
- Põhijooksu osavõtumaks eelregistreerimisel 7,00 eurot, jooksupäeval 12,00 eurot

(Osavõtumaksust on vabastatud noored (2006 ja nooremad) ja lastejooksust osavõtjad)

Info ja juhend: www.muhu.ee

Kõigi lastejooksu osalejate vahel loositakse välja **JALGRATAS!**

Kõigi osalejate vahel loositakse välja **JALGRATAS!**

Mihklikuu juubilarid ja sünnipäevalapsed

Vilma Lentsius	91 (25.9)	
Elve Palu	91 (30.9)	
Helvi Maripuu	90 (8.9)	
Veljo Menind	89 (20.9)	
Maie Schmuul	89 (25.9)	
Heimar Keinast	88 (18.9)	
Estella Viik	87 (14.9)	
Endel Noor	85 (17.9)	
Vello Tikerpalu	84 (1.9)	
Maie Aavik	84 (17.9)	
Aino Ling	82 (10.9)	
Helga Pallas	82 (19.9)	
Aima Tuust	81 (24.9)	Mare Ansperi 65 (8.9)
Liivi Eerand	81 (25.9)	Ira Keert 65 (10.9)
Eha Veskimeister	80 (8.9)	Aivar Pink 65 (10.9)
Ilmar Uisk	75 (28.9)	Reet Palm-Killing 65 (14.9)
Helje Tamme	70 (9.9)	Mihkel Mereäär 60 (16.9)
		Jaanus Pöld 60 (16.9)

Palju õnne!

Märkus: kes ei soovi oma sünnipäeva avaldada, palume sellest märku anda vähemalt kaks kuud enne, kuna Muhulane avaldab igas numbris mitte algava, vaid järgmise kuu sünnipäevalapsed.

* Küttepuude, pelleti ja briketi müük üle Eesti. www.puu24.ee või helista 5200093, 6000136.

Lõuna-Eesti ERAMETS

Metsale hea peremees!

Ostame metsakinnistuid ja raieõigust üle Eesti

☎ 50 72 544

✉ mets@erametsa.ee

www.erametsa.ee

Kirikuteated

EELK Muhu Katariina kogudus

Pühapäeval, 11. augustil kl 14 jumalateenistus armulauaga (kirikus). 12. pühapäev pärast nelipüha

Pühapäeval, 25. augustil kl 14 jumalateenistus armulauaga (kirikus). 14. pühapäev pärast nelipüha

Värsked teated kodulehel muhu.eelk.ee Koguduse õpetaja Hannes Nelis, tel. 529 1881, e-post: hannes.nelis@eelk.ee

EAÕK

Rinsi Neitsi Maria Kaasani Pühakuju kogudus

Reedel, 2. augustil kl 17 (festivali raames:) õhtupalvus (kellamängu koolituse lõpetamine).

Hellamaa ülemapostlite Peetruse ja Pauluse kogudus

Reedel, 9. augustil kl 18 õigeusmuusika kontsert: Bulgaaria naiskvartett Abagar Quartet.

Tornimäe Neitsi Maria kaitsmise kirik: pühapäeval, 4. augustil kl 10 (festivali raames:) Piiskoplik Liturgia.

EKNK Muhu kogudus Hellamaa Külakeskuses

4. augustil Jumalateenistus kl 16

7. augustil Kena Sõnumi Õhta kl 18.30

18. augustil Jumalateenistus kl 16

21. augustil Kena Sõnumi Õhta kl 18.30

EKNK Muhu koguduse pastor Alur Õunpuu, mob. +372 5333 0009, e-post: muhukogudus@eknk.ee; www.facebook.com/muhukogudus

IN MEMORIAM

Meie hulgast lahkusid

2. juulil 75-aastane Endel Jõgi.

10. juulil 83-aastane Rein Ärm.

Tunneme kaasa omastele!

Adrem Kinnisvara

www.adrem.ee

Kõige parem ülevaade Muhu kinnisvarast! Kinnisvara vahendus ja arendus alates 2002. aastast.

Meie kontor asub nüüd uues Muhu Majas, Liiva keskuses, kus on mugav võimalus meie klientidel kaugtööstuste vormis lepinguid sõlmida.

Lauri Kolk, lauri@adrem.ee, +372 5191 2950

Allan Pajus, allan@adrem.ee, +372 56 900 411

Võta meiega julgesti ühendust, kui soovid osta-müüa!

Loovuspesa / Creativity Hub

korraldab lastele ja täiskasvanutele kursuseid: savitreimine ja figuuride modelleerimine.

Huvi korral helista 510 2183, stuudiokeraamik Marget Tafel-Vahtra

Septembri Muhulase materjalid on teretulnud 1. septembri õhtuni.

Toimetab Anu Pallas,
tel: 5228 929, e-post: muhulane@muhu.ee
Muhulane ilmub kord kuus.
Internetis www.muhu.ee/muhulase-arhiiv
Trükkinud Saaremaa Trükikoda 470 eks.
Hind 50 euro senti